

Stedelijke bossen, stadsbeplanting: natuurgebonden

J. L. Guldemond

Dienst van de Hout, Haarlem

Stadsbeplantingen met bomen, struiken of kruidachtigen zijn *niet wezenlijk* anders dan beplantingen in het bos of in het vrije veld. Zij horen thuis in hetzelfde natuurlijke systeem, al heeft dit in de verspreide beplantingen: de landschapselementen, de stadsgroenvoorzieningen, de wegbegeleidingen, de recreatiegebieden, vaak veel meer te verduren dan in het bos of veld. Nadelige invloeden zijn overal, maar hun effect, al dan niet in onderlinge relatie teweeggebracht, weegt nogal eens zwaarder, wanneer planten verder buiten hun natuurlijke milieu zijn gekomen: bijvoorbeeld bomen als solitair of langs een autoweg of in de bebouwing.

De invloed van de mens, van zijn doen en laten en van de door hem geconstrueerde kunstmatige omgeving is er ongetwijfeld sterker. Bovendien is het beheer van de plaatsen waar beplantingen buiten bosverband staan vaak niet in de eerste plaats op die bomen gericht. Zo is een weg met bomen er langs veelal niet primair een bomenlaan, maar eerder een verkeersmiddel met enige groenversiering. In een recreatiegebied staan de bomen en struiken niet tot glorie van zichzelf, maar om de recreatie te dienen. Hoevele stroken beplanting zijn niet pure stofering of het groene behang van een gebouwde situatie? Zelfs de monumentale, zeer gewaardeerde oude stadsboom wordt vaak niet als een stuk natuur gezien, maar als een versierend architectonisch

element bij een kerk of op een plein. En dat ze dat mogen blijven tot in lengte van jaren, jawel, maar o wee als...

Ja, als..., als de bedreigingen komen, als de slachtoffers vallen, als allerlei invloeden hun tol eisen, dan moeten beplantingen opeens blijven, zelfs onder de meest bizarre omstandigheden. Dan moet vaak met kunst- en vliegwerk het tij gekeerd worden. Dan moeten te elfder ure met hoge kosten en een heel arsenaal aan hulpmiddelen kunstgrepen worden verricht die het voortbestaan een kans geven. Maar is dat werkelijk in stand houden voor de verre toekomst, is dat echt beheer? Regeren, beheren, is vooruitzien en daar ontbreekt het maar al te vaak aan.

Er zijn invloeden waar men weinig of niets aan kan doen en er zijn ook invloeden, meer vanuit het menselijk gebeuren, die men wel enigszins tot grotendeels in de hand heeft. Alle invloeden werken echter des te sterker naarmate er meer gebrek is aan inzicht in natuurlijke wetmatigheden, aan planning, aan verzorging. Dus aan vooruitziend beheer. Letterlijke kortzichtigheid is vaak het grootste probleem. Hoe vaak wordt niet de aanleg van de vurig gewenste groenvoorzieningen als alleenzigmakend gezien? En wordt dan de onlosmakelijk daaraan verbonden instandhouding via verzorging verwaarloosd? Maar deze "na ons de zondvloed gedachte" verslechtert in een tijd van problemen de situatie nog meer. Voorbereiding

en aanleg zijn slechts de eerste stappen op een lange weg. Wie daarna de logische volgende stappen, de beheersmaatregelen, niet doet, staat stil en veroorzaakt achteruitgang! Men moet niet trachten een situatie als het ware statisch te conserveren, men moet een dynamische ontwikkeling beheren. Dit vereist een denken in lange termijnen vooruit, anders vervalt men onherroepelijk in "trouble-shooting" bij rampgevallen.

Toch begint alles bij de aanleg, of liever het ontwerp voor de aanleg. En juist daarin is in de loop van deze eeuw nogal het een en ander veranderd. In vroeger dagen was er in ons land een situatie waarin je de omgeving kon karakteriseren met de woorden stabiliteit, evenwicht, harmonie, rust.

Het land en zijn gebruik door de bewoners waren meer of minder in evenwicht. In het grondgebruik in ons land speelden de bossen en andere beplantingen niet een overheersende rol, het bosoppervlak was gering en verschillend in kwaliteit en verspreiding, maar toch behoorde het verticale groen van bomen en heesters haast natuurlijk bij het horizontale groen van weiden en velden en het patroon van de boerderijen, dorpen, stadjes, wateren en dijken. Er was een soort organische groei in het landschap. De sfeer was vredig en rustig en er was ruimte genoeg. In een dergelijke situatie bestaat er weinig behoefte aan om het planten van bomen en heesters sterk uit te breiden. Dat was alleen voor

Een lijnbeplanting met laanbomen, zo bekend uit de stedelijke beplantingen, komt in de "Bleiswijkse Zoom" vrijwel alleen op de parkeerplaatsen voor.

de echte liefhebbers. Maar toen het evenwicht verbroken was, in een tijd van snelle bevolkingsgroei, haast explosief ontwikkelende bebouwing en industrialisatie, schadelijke verontreiniging van de omgeving, intens toenemend verkeer en wegvallende afstanden zoals nu, dan wordt de rol van de groene gebieden meer en meer belangrijk in het levenspatroon van de bedreigde gebieden. Wanneer deze dingen gebeuren kan men niet langer meer spreken van organische groei. Noem het liever een menselijke explosie met alle nadelen en agressie die daaruit voortvloeien. Ook agressie in het landschap en vervuiling van de horizon. En zo kregen wij een belangrijk nieuw hoofdpunt in de bebouwing en de aanleg van beplantingen in het algemeen in ons land. Er kwam een beweging vanuit de traditionele en niet zeer belangrijke produktiebossen op arme gronden en het wel haast "automatisch" gegroeide landschap naar de echte vrijetijds- en recreatiebossen op rijkere gronden en

tenslotte ook naar groengebieden tegen de steden en zelfs in de steden op allerlei bodemtypen, ook kunstmatige. In de recente historie ontstond een golf van nieuwe plannen ten gevolge van de ruimtelijke ontwikkeling. In het kielzog van het planologisch en stedenbouwkundig gebeuren moest ook de groene sector mee, op alle fronten en in alle gebieden, ook daar waar de "groenmensen" eigenlijk nog nooit aan de slag waren geweest: groen werd in, groen werd zelfs de toverkleur die vele planologische en stedenbouwkundige ingrepen (lees soms: missers) moest verzachten of wel camoufleren. Hendrik-Jan de Tulinman in nieuwe stijl, met toverstafje.

Dit was inderdaad een nieuwe fase in de beplantingen in Nederland. Tot dan toe konden de groene mensen bijna altijd werken in een traditioneel patroon. Er waren weinig veranderingen en er was altijd ervaring en kennis vanuit het verleden om op te vertrouwen. Maar in de nieuwe ontwikkeling is dit

niet meer waar. Nu moeten nieuwe beplantingen worden uitgevoerd op bodemtypen en onder omstandigheden, waarmee weinig ervaring en kennis was opgedaan, vooral in de stedelijke gebieden. Bedoeld worden niet alleen de betere rijkere bodemtypen maar ook de bijzondere typen: de gronden die zijn ontstaan door het opspuiten van zand, klei, veen of mengsels daarvan; de gronden die bedekt zijn met vullstorten; de bodemtypen met een hoge grondwaterstand en een slappe structuur en dergelijke. Bovendien waren er ongunstige klimaatsomstandigheden (denk aan de wind in het kustgebied) en andere beperkende factoren zoals verontreiniging, zout, invloeden van wonen, werken, bouwen en verkeer en ook het versnipperen in kleine stukken door wegeaanleg. Genoeg mogelijkheden dus, maar ook genoeg problemen. Aan de ene kant was er eindelijk de kans, na eeuwen van een rol van ondergeschikte betekenis, om een nieuwe rol te spelen, maar aan de andere kant: met het gebrek aan ervaring in deze nieuwe omgeving moest wel behoedzaam worden gewerkt om blunders te voorkomen, die veel geld en tijd zouden kosten. Het kon natuurlijk niet anders dan dat deze nieuwe episode in het begin gepaard ging met horten en stoten. Ook met de beste bedoelingen loopt er wel iets fout, wanneer de materie nog nieuw is. Kinderziekten van herboren Hendrik-Jan, zullen we maar zeggen.

Maar om te voorkomen, dat men in een zoekend, experimenteel stadium blijft steken, zijn onderzoek en hulp noodzakelijk. Instellingen snelden te hulp (zeker toen de landbouw in betekenis afnam!), kennis en ervaring vermeerderden ras. En feitelijk kunnen we nu zeggen, dat in redelijke mate beplantingen onder tal van soms zeer merkwaardige omstan-

digheden met kans op succes kunnen worden aangelegd, veronderstellend uiteraard, dat die beplantingen worden aangepast aan die omstandigheden. Als ik zeg aanpassen aan, dan bedoel ik bestuderen van bodem en grondwater, klimaat, microklimaat, de omgevingsinvloeden, de doelstelling van de beplanting en dan de soortenkeuze, het aanleg- en beheersysteem. Maar niet andersom door te proberen de omstandigheden aan te passen aan het eens gekozen beplantingssysteem! Als eenmaal een verkeerd systeem gekozen is, is het meestal een illusie om te denken, dat verbeterende maatregelen nog kunnen helpen. Onkruidbestrijding en bemesting bijvoorbeeld zijn waardevolle hulpmaatregelen bij de aanleg, maar niet bestemd om een beplanting in leven te houden, die in feite niet geschikt is voor de groeiplaats. Men moet specifieke soorten en aanlegmethoden kiezen voor specifieke groeiplaatsen. Het is daarom verkeerd om blindelings een standaardsortiment onder alle omstandigheden toe te passen. Het is trouwens evenzeer fout om allerlei standaardmengingen toe te passen zonder te weten wat men eigenlijk doet en wat men wil op den duur. Goede menging is een kunst, nog grotere kunst is het om een gewilde menging in stand te houden! Maar in ieder geval moet eerst een grondig onderzoek van de groeiplaats worden gedaan, omvattend een bodemclassificatie en geschiktheidsbeoordeling voor de verschillende beplantingstypen. Een degelijke kennis van de verschillende bodemtypen is het enige goede startpunt voor nieuwe beplantingen om de juiste keus te maken. En is dat zo vreemd? Wat wil men met beplantingen? Wat ook het doel mag zijn, stellig wil men dat beplantingen gezond groeien, hetgeen betekent, dat de fysiologische conditie zodanig

moet zijn, dat de weerstand tegen secundaire aantasting maximaal is. We moeten niet vergeten dat de aanleg van beplantingen voor landschapsbouw of stadsgroenvoorziening ook een vorm van bodemgebruik is, die op zichzelf niet afwijkt van landbouw of tuinbouw. Ook bij beplantingen vestigt men een relatie tussen gewas en groeiplaats, waar dat gewas (de oogst bij de landbouw en de tuinbouw) moet kunnen gedijen. Dat klinkt tamelijk triviaal en kan misschien beschouwd worden als het intrappen van een open deur, maar wanneer het normaal is in de landbouw om geen tarwe te gebruiken op stuifzand of suikerbieten op veen of asperges op zware klei, waarom gebeuren er dan nog zo vaak vreemde dingen in beplantingen, vooral die met een landschappelijk karakter? Populieren op droog zand en beuken op nat veen en coniferen op zware klei zijn bijvoorbeeld even absurd als het landbouwkundige voorbeeld, maar deze en dergelijke dingen gebeuren nog maar al te veel. Ja natuurlijk, men wil geen oogst, men streeft niet naar productie. Maar denk er aan dat slecht groeiende zwakke beplantingen weinig voldoening zullen geven, grotere risico's hebben van ziekten en plagen en korter zullen leven. Daarom zal men ook in beplantingen zonder produktiekarakter de wetten van de natuur moeten gehoorzamen en letten op de eisen die de verschillende soorten stellen; kortweg gezegd: men zal moeten streven naar een oecologisch verantwoord gebruik van de groeiplaats. En als men dat doet, dan zal blijken, dat het ook mogelijk is om economisch verantwoord te werken.

Als we ons realiseren dat we in beplantingen te doen hebben met zeer lang levende organismen waarvan sommige elementen kunnen uitgroeien tot de grootste

lichamen in de natuur, waarin de normale processen van voeding en opbouw plaats moeten hebben, zoals ook bij mensen, dan is het duidelijk dat het nodig is om de eisen en het karakter van de verschillende soorten te kennen, en zeer zeker of zij behoren tot de groepen pioniers, niet-pioniers of half-pioniers. Als illustratie een definitie van één groep: "een pioniersoort is een meestal tamelijk snel groeiende soort die aan het begin staat van een natuurlijke successie en bestand is tegen tamelijk extreme bodem- en klimaatsomstandigheden". Voorbeelden: populier, wilg, els, den. Uit deze definitie volgen de definities van niet-pioniers (voorbeeld: eik, beuk en Abies) en halfpioniers (voorbeeld: es, esdoorn, fijnspar). Het is duidelijk, dat het niet alleen de bodem is die daarbij regeert (In dat geval kon men op goede grond alle soorten meteen planten), nee, wanneer de bodem goed is maar het klimaat slecht - denk bijvoorbeeld aan het winderige kustgebied - dan moet er óók begonnen worden met pioniersoorten. Het pionier- of niet-pionierkarakter en de verschillende omstandigheden maken het noodzakelijk om verschillende fasen te ontwikkelen in het leven van een beplanting. Als de omstandigheden inderdaad niet gunstig zijn bij het begin, moet er hoofzakelijk snelgroeiend maar korter levend pioniermateriaal in de eerste fase worden gebruikt, dat daarna geleidelijk wordt vervangen door langzamer groeiend maar langer levend half-pioniermateriaal en tenslotte door niet-pioniers in de volgende fasen tot de eindsituatie: de climaxassociatie.

Door het gebruik van de snelgroeiende soorten kan men verschillende positieve effecten in een tamelijk korte tijd tegelijk bereiken: verbetering van het microklimaat (gunstig voor de mens en voor de later komende niet-pio-

Een rand met struiken voor een populierenopstand die al een keer gedund is (Bleiswijkse Zoom-midden)

niersoorten), een betere rijping van de bodem van bijvoorbeeld een weidegrond tot een bosgrond, een prettig landschap en goede omgeving en niet zelden een aantrekkelijke vooropbrengst. Daarom biedt het gebruik van een fasensysteem van pioniers naar niet-pioniers vele voordelen in onze wedstrijd met de stad- en landschapsplanontwikkelingen, speciaal dicht bij de steden. Dit geldt zowel voor bomen als voor heesters, de zg. onderetage. Een bosbouwkundige benadering biedt derhalve tweemaal profijt: direct in kostenopzicht en indirect via milieuverbetering.

Wat ik hiervoor noemde is vanzelfsprekend gemakkelijker te vervullen in grote gebieden waar men kan werken op grote schaal dan op de kleine schaal waartoe men vaak gedwongen is nabij, laat staan in, de steden. Dat is waar, maar ook wanneer men het voor-

deel mist van de grote schaal voor aanleg en beheer in fasen, dan is er nog de verplichting om te werken overeenkomstig de natuurlijke principes, zelfs op de kleinste schaal, wanneer men één boom op een stadsplein inplant. De kleinere beplantingen in de directe invloed van de stad zijn even noodzakelijk en belangrijk als de grote recreatiegebieden ver weg. Daarom, of er nu gewerkt wordt in grootschalige polders of in stedelijke groengebieden of zelfs in groene zones in de steden, wij zullen dezelfde technieken moeten hanteren. In dicht bevolkte en snel verstedelijkende gebieden, vooral daar waar de behoefte aan snel groeiend, gezond groen het grootste is, is het belangrijk om een actieve en progressieve groenpolitiek te voeren, gebaseerd op onmiskenbare natuurlijke wetten. Het is vrijwel onmogelijk om genoeg groen van oudere leeftijd en voldoende massa gereed te heb-

ben voor iedere nieuwe bevolkingsconcentratie in een pas gebouwde wijk, hoe wenselijk dat ook zou zijn. Des te meer is het dan ook van belang dat we tijdig maatregelen kunnen nemen die tenminste voldoende jonge groene elementen garanderen op een tijdstip waarop de mensen een nieuwe wijk gaan bewonen. Indien enigszins mogelijk zouden beplantingen moeten beginnen vóór de bouwactiviteiten, hoe eerder hoe beter. Daardoor kunnen beplantingen een voorsprong op de bewoners krijgen, kunnen ze in dicht verband opgroeien en de omgeving van tevoren al verbeteren. Door het gebruik van de snel groeiende pioniersoorten krijgt men spoedig resultaten voor de toekomstige bewoners en voor het beheer (denk aan het microklimaat, de duurzaamheid en de flexibiliteit).

Helaas is de situatie vaak zo, dat de groenmensen niet tevoren kunnen werken maar naderhand, als een soort groene behanger, wanneer het gebouw al geheel klaar is. En dan nog gauw een groen randje er langs voor het gezicht en klaar zijn we. Nee, dat kan geen echte groenpolitiek zijn. Een echte groenpolitiek begint vroeg, wanneer alle bouwprojecten nog op de tekentafels liggen, in nauwe samenwerking tussen stads- en groenplannenmakers en de bouwers. In dit opzicht moeten groenmensen voorop lopen en niet volgen, omdat anders de definitieve situatie gemakkelijk een structuur kan krijgen die ongunstig is voor goede beplantingen en daardoor voor het milieu van de bewoners. Men mag geen kansen verloren laten gaan, daar verloren kansen defecten in het milieu betekenen, gebreken in het landschap of plekken benut voor ander gebruik, waar met meer overleg, attent reageren en deskundigheid beplantingen hadden kunnen zijn. Zowel

in ons land als daarbuiten vraagt dit een in de hoogste versnelling meedraaien van onze discipline. Ik heb de indruk, dat dit in ons land meer en meer gemeengoed gaat worden, dit nog in tegenstelling met andere landen in Europa, waar een meer volgzaam rol nog algemeen is. Al begint ook internationaal een en ander te veranderen en men overtuigd raakt van de waarheid dat mensen een betere omgeving kunnen hebben als wij de kansen niet laten liggen. Een ideale situatie is evenwel nog lang niet bereikt. Men kan zich afvragen of stadsontwerpers en groenmensen al geheel en al rijp zijn voor hun onderlinge relatie, voor de herkenning en het begrip van wederzijdse structuurproblemen. Ik leg deze vraag in uw midden, gecombineerd met een andere vraag: waar liggen de problemen nu precies: op het bestuurlijke vlak, in de ontwerpsector, in de technische uitvoering? Het is goed om wederzijds de uitgangspunten en problemen intensief te verkennen en gezamenlijk te bespreken, hetgeen overigens niet alleen geldt tussen stedenbouwers en groenmensen maar ook in de groene sector zelf! Er is soms nog een wereld van verschil in gedachten van bosbouwers en stadsbeplantingsdeskundigen, hetgeen jammer is. Immers, willen we aanvaard worden in een rol als belangrijke beleidsbepalers van planologische en stedenbouwkundige ontwikkelingen, dan moeten we wel bereid zijn onderlinge scheidsmuren weg te halen, ons in andere gedachten in te leven en begrippen en taal eigen te maken. Pas dan ontstaat de zo broodnodige wisselwerking.

Het aanleggen van beplantingen en het daarbij gebruiken van iedere kans is de eerste taak. De tweede, even belangrijk als de eerste, is om de beplantingen te beheren! Alleen een voortdurende

zorg kan duurzaamheid slechts garanderen. Deze zorg betekent: een efficiënt boomkundig beheer en verzorgingsmaatregelen gedurende het hele leven. Dit betekent ook dunnen, vellen en herplanten op tijd, of deze activiteiten nu populair zijn of niet. We zijn nooit klaar met ons werk, beplantingen zouden nooit het absolute einde mogen bereiken. Er moet een continuering in zijn, ook bij zeer oude bomen. Oude bomen zijn waardevol en mooi en hun behoud, waar dat mogelijk en gerechtvaardigd is, is een goede zaak. Maar niemand behoeft een beheerder te feliciteren wanneer een bos of park of een verzameling struikbomen alleen maar een mausoleum is van oude zwakke bomen met gebreken, terwijl geen jonge bomen het uitzicht bieden op een toekomst zonder al te grote hiaten.

Hij die alleen maar oude bomen spaart en zich niet bekommert om

het planten van jonge exemplaren die eens de rol moeten overnemen, gaat de dag tegemoet waarop er niets over is. Wanneer men wil dat oude boombestanden "eeuwig" gehandhaafd blijven, dan moeten ze verjongd worden en wel op tijd! Dit is van toepassing op het bos, het grote park, het kleine plantsoen, ja zelfs de straatbeplanting. Nú hebben wij het plezier van het planten van onze voorgangers. Maar wij hebben dan ook de taak en de gelegenheid om te voorzien in het plezier van onze kleinkinderen door ons werk met beplantingen goed te doen. Ook onze kleinkinderen zullen oude bomen willen zien en daarom zullen we ze moeten planten. Dat betekent dat wij niet alleen maar kunnen afwachten en de oude boombestanden kunnen laten uitsterven. Ook uit dit gezichtspunt zullen we acht moeten slaan op natuurlijke principes, die onder meer een

Op het voetpad staat men in en onder het bos: hetzelfde populierenbos als in de vorige foto, met een ondergroei van hazelaar en andere struiken, met wat elzen en een enkele esdoorn. In de Bleiswijkse Zoom-midden is dit het meest verbreide bostype.

Blik in een gemengd bos, met esdoorn en es in individuele menging. Tussengeplante elzen zijn al teruggekapt. Dit bos is enkele jaren later aangelegd dan de populierenbeplantingen.

normale leeftijdsclassenverdeling inhouden. En dat is een hele verantwoordelijkheid. Daarom heb ik altijd een tamelijk onbehaaglijk gevoel wanneer ik weer eens een park of een landgoed zie vol met prachtige oude bomen, schitterend om naar te kijken, maar zonder enig jong materiaal voor de toekomst en daardoor zonder de duurzaamheid die we allemaal wensen. Van origine ben ik een bosbouwer en daarom weet ik wat het einde is: treurig verval. U kunt het overal zien, in ons land, in heel Europa, dat vele parken lijken op bejaardentehuizen.

En dat kan niet het karakter van een duurzaam bestand zijn. Wanneer plotseling een calamiteit voorkomt, een storm, een droogteperiode, lepezelekte, dan ziet men pas goed de zwakheid en de kwetsbaarheid van een overoud bestand zonder verjonging. Laat er geen misverstand over bestaan:

ik houd er van om oude mensen te zien, en ik hoop dat ze zolang mogelijk kunnen leven, maar ik wil ze samen zien met kinderen, met mensen van middelbare leeftijd, dus met alle leeftijden in één gemeenschap, regelmatig samengesteld. Dat betekent bij beplantingen dat een beheersplan urgent is, dat duidelijkheid moet geven in de levensloop van die beplanting, ook voor de medewerkers in de toekomst. Maar nu genoeg hierover, we moeten aan de conclusies toe komen.

De factor tijd speelt een belangrijke, in feite beslissende rol in al ons werk, dus ook met beplantingen. Een tijdige planning, op tijd planten, het leven van een beplanting verdelen in tijdsfasen, de tijd van dunning, velling en verjonging, dit alles hangt af van de tijd en derhalve van nauwkeurigheid en van actieve groenpolitiek. Voeg hieraan toe dat in stedelijke gebieden

de ontwikkeling in een zeer korte tijd verloopt, soms haast als een explosie. Ook beplantingen moeten daarom een snel tempo hebben en in feite zouden ze klaar en volgroeid moeten zijn op "de dag na vandaag" als men luistert naar de wensen van het publiek. Het is daarom duidelijk dat we niet het risico kunnen nemen van uitstel of zelfs mislukking. Wij zullen op veilig moeten spelen en dat betekent altijd een manier in overeenstemming met de eisen van de natuur. Alleen dat kan tot voordeel strekken van allen: de planten en de mensen. Samenvattend komen we tot de volgende stellingen:

- 1 De aanleg van stadsbeplantingen moet op tijd gepland worden in samenwerking met stads- en landschapsplannenmakers, ontwerpers en bouwers en zou in feite klaar moeten zijn voordat de bouwfase is voltooid;
- 2 Stadsbeplantingen moeten snel kunnen functioneren en daarvoor is in het begin een gebruik van snel groeiende soorten wenselijk;
- 3 Voor beplantingen op bodemtypen die voor de eerste maal worden beplant is een aanzienlijk gebruik van pioniersoorten noodzakelijk, vooral onder extreme klimatologische omstandigheden;
- 4 De aanleg van beplantingen moet ecologisch en bodemkundig verantwoord zijn. Dit betekent o.a. een soortenkeuze zodanig dat op die groeiplaats een gezonde groei mag worden verwacht gedurende het gehele leven;
- 5 Alle functies van beplantingen: recreatie, landschapsbouw, productie, bescherming, milieuverbetering, e.d. hebben baat bij een goed groeiende, vitale beplanting en bij normaal beheer en niet bij een aanleg met soorten, die alleen maar in leven gehouden kunnen worden met kunst- en vliegwerk en bij zeer hoge kosten, omdat ze in

feite niet aan de groeiplaats zijn aangepast;

6 Om duurzaamheid te bereiken is het noodzakelijk een beplanting altijd onder controle te houden en vanaf het begin aan de verjonging te werken. Een beheersplan vanaf het ontwerp is daartoe een onmisbaar instrument.

Dit waren slechts enkele stellingen ter prikkeling van de gedachten. Wellicht echter wel illustratief om het lange-termijn-denken op gang te brengen. Nadelige invloeden op beplantingen kunnen hierdoor niet geheel worden geëlimineerd, maar wel kan men aan het effect van die invloeden weerstand bieden door goede beheersmaatregelen, door een vooruitziende begeleiding. Men zal moeten trachten door toepasselijke onderhouds- en verjongingssystemen de beplantingen in een optimale conditie te houden. Nog steeds wordt er veel gesproken en geschreven over beplantingen die verdwijnen moeten. Er gaan echter in de loop der jaren tenminste evenveel, zo niet meer beplantingen overstuur, die iedereen eigenlijk had willen behouden, maar waarbij het inzicht in de wijze waarop ontbrak. Een goed en tijdig samenspel van allen die bij het beheer van beplantingen zijn betrokken, is dringend noodzakelijk om deze voor de toekomst veilig te stellen. Dit vereist overleg, wil tot samenwerking, voorlichting, het kweken van begrip bij de "andere partij" en het inzetten van deskundigheid en ervaring door de groenbeheerders. Maar vooral vooruitzien.